requiruntur, quàm ad bonitatem, conclusimus actum electionis semper suam essentialem speciem malitiæ ab obiecto suo proximo, & immediato desumere, ac idem pariformiter asserendum de Intentione; licet enim, ut actio sit bona, non tantùm requirat obiectum bonum, sed etiam ut directè, & expressè sit volitum, ut tale; nihilominus ut sit mala, etiam essentialiter, sufficit obiectum malum esse volitum quacunque ratione etiam indirectè, ac solùm interpretativè, siquidem malum ex quocunque defectu resultat. Confirmatur, ex alia regula ibi tradita, quod illa species moralitatis censeri debet prima, & essentialis in actu, quæ nunquam mutatur; illa verò accidentalis, quę mutatur, manente adhuc actu in eadem specie moris; quando ergo quis furatur ad mæchandum, cùm actus furti esse nequeat sine malitia injustitiæ, benè tamen sine malitia mæchiæ, dicendum est illam ex medio desumptam esse actui essentialem in genere moris, hanc verò ex fine desumptam esse accidentalem, & sic in aliis pariter discurrendum erit. Tandem id quod tribuit primam malitiam actioni, nec supponit eam in genere moris constitutam, tribuit speciem essentialem: sed obiectum proximè terminatiuum tribuit primam malitiam electioni, cū prius intellectio trāsisse intelligatur super suum obiectum proximum, scilicet, medium, quàm respiciat finem, undè vocari solet assensum à mediis ad finem, ergo essentialem; maior patet, quia si est prima in genere moris; ergo non accidentalis: quia accidens supponit aliquid in eo genere constitutum substantialiter, in quo dicitur accidens; minor etiam patet ex dictis, quia ad tribuendam malitiam sufficit sola terminatio absq; motione: idem pariformiter dicendum de obiecto proximo intentionis, quod, scilicet, ab eo sumat intentio primam, & essentialem malitiæ speciem, non qua movens, sed qua immediatè terminans: ubi nota, hanc doctrinam habere locum, sive intentio, & electio importent diversos voluntatis actus, sive unum, & eundem, ut evenit interdum, ut dixi *disp.7.de anima q.7. art.1.* ità enim quamvis esset unus actus, tamen ille ipse, quatenus electio haberet suam essentialem malitiam à medio & quatenus intentio à fine.

236 Neque fundamentum primę sententię urget de malitia, ut etiam Vasquez ipse concedit illa *disp.c.3.num.20.* ubi ait non oportere affectum ferri in obiectum malum propter eius malitiam, vel aliqua alia peculiari ratione, ut specificetur ab eo etiam essentialiter, quia minus requiritur ad specificandum actum in specie mali, quam in specie boni. Ad Confirmationem licet concederetur maior de actu in esse naturę considerato, non tamen est universaliter vera in genere moris, & præsertim in specię malitiæ, quæ non necessariò postulat obiectum motiuum, ut refundatur in actum. Dices Arist. 5. *Ethic.c.2.* qui furatur propter adulterium magis est adulter, quàm fur: ergo prima species malitiæ sumitur ex fine. Negatur consequentia, quia aliter, fit specificatio operantis, quàm actus; aliud enim est loqui de actionibus ipsis, scilicet, intentione, & electione, ut furtum, & adulterium; aliud de ipso operante, qui denominatur simul fur, & adulter; Arist. loquitur de specificativo operantis, non operis, & rectè loquitur, quia adulterium est magis operanti voluntarium, quam furtum, & ideò magis ab eo denominatur, quam ab isto, & quidem in hoc casu non dicitur operans magis adulter; quam fur ab actu electionis, sed intentionis, quæ utique specificatur à fine, tanquam ab obiecto proximo. Dices cum Caiet. hinc sequi finem semper esse circumstantiam malæ electionis, cum nunquam det primam speciem sed hoc est falsum, quia cum quis furatur propter adulterium ratio formalis, quæ movet ad furtum, est adulterium, ergo non potest esse circumstantia actus volendi, ratio enim formalis non est circumstantia. Tùm quia, cum quis vult furari propter adulterium, primum quod vult est fornicatio; quia furtum vult propter fornicationem; ergo essentialiter ab ea specificabitur.

Respondetur negando minorem; ad primam probationem negatur consequentia, etenim quoad speciem malitiæ tribuendam ratio formalis, seu obiectum formale, est obiectum proximum, quod scilicet, immediatè actum terminat, estò propter aliud, quia ut det primam speciem, non est necesse, quod sit obiectum motiuum, & propter se volitum, sed sufficit, quod sit proximè, & immediatè terminatiuum. Ad aliam probationem item negatur consequentia, quia aliud est loqui de operante, aliud de operatione, ille enim specificatur, ac denominatur principaliter ab intentione, & ab obiecto motivo, hęc verò specificatur ab obiecto proximè terminativo præsertim in specie malitiæ: Ex quo colligitur, quod si sint duæ electiones, quarum unaquæque habeat obiectum proximum specie diversum, si ex eodem fiant motivo, ex fine extrinseco, ut si propter fornicationem furtum comitto, & periurium, futuras essentialiter specie diversas ex malitia suorum obiectorum, licet accidentaliter eiusdem speciei esse possint ex malitia finis, quam communiter accipiunt.

Quid sit de Bonitate dicendum.

237 Quid verò sit de bonitate dicendum, & resolutione præcedentis difficultatis deduci potest; Quando enim obiectum electionis est per se bonum, & proximè amatur propter suam bonitatem, cum relatione ad alium finem extrinsecum habentem bonitatem formaliter distinctam, tunc species ex obiecto desumpta est essentialis illi actui, desumpta verò ex fine est accidentalis, ut tertia opinio dicebat; cuius ratio est, quia bonitas obiecti ex se sufficiens est dare actui speciem virtutis: ergo si actus proximè, & immediatè tendit in obiectum propter propriam ipsius honestatem, utique sumet ab eo primam, & essentialem virtutis speciem. Confirmatur, quia in tali casu bonitati applicari potest regula jam tradita de malitia, quia hęc species ex obiecto desumpta est invariabilis in tali actu; voluntas enim dandi eleemosinam propter honestatem illius obiecti semper est in specie misericordiæ, sive referatur in finem pænitentiæ, sive religionis, sive in quodcunque aliud bonum. Cæterùm hic statim recurrit difficultas iam tacta *n.228.* si enim quis eligat medium, non tantùm eo quod utile est ad alium finem, sed simul etiam eo quod honestum est in se; tunc utique talis actus habet suam bonitatem essentialem à tali obiecto; sed tunc tale obiectum potius habet rationem finis, quàm medii, & talis actus non est pura electio, de qua tractamus, sed est quædam particularis intentio extrinsecus ordinata ad ulteriorem finem, ut Suarez ipse fatetur *sect.6.cit.n.6.* Quarè hæc de causa Suar. ibidem concludit, quod loquendo de actu purę electionis, ut sic nullam prorsus bonitatem habet à medio, sed primam suam, essentialem speciem accipit à fine; undè si finis honestus est, & propter illum, quatenus talis est, proxima intentione eligatur medium; prima bonitas talis electionis est ex fine, & illa est intrinseca, & essentialis tali electioni, atque ideò invariabilis in tali actu; ita etiam Salmant. Lezana, Alvarez, & alii citati.

238 Verùm, quoniam *n.229.* ostensum est actum puræ electionis, ut sic, bonitatem accipere posse a medio bono, quatenus tali nimirum quando consideratur, & amatur in aliquo medio utilitas ipsa ad finem alterius virtutis, non solum ut concomitanter se habens, ac veluti materialiter ad honestatem eiusdem medii, sed ut fundata in ipsa honestate, itaut ratio appetendi ipsam honestatem sit, quia ipsa honestas illius medii utilis est ad ulteriorem finem; dicendum est consequenter talem bonitatem puræ electionis ex medio desumptam esse primam, & essentialem in actu ob regulam assignatam, quia ipsa invariabilis est in actu, utpotè illi ex natura rei conveniens, udi bonitas ex fine extrinseco desumpta variari potest ad libitum operantis undè vel absolutè negandum est actum puræ electionis, ut sic, ullam sumere bonitatem à medio, quatenus tali, quod tamen valdè difficulter negari potest ob rationes sæpiùs inculcatas, & præsertim, quia si tota bonitas esset ex fine, omnia media essent æqualis bonitas, quia bonitas finis est eadem, & frustrà eligeretur unum medium præ alio; quarè si electiones, ut sic, inter se sunt inæquales in bonitate, cùm hanc diversitatem ex fine habere nequeant, qui est unus, & idem eam ex mediis in se diversis habere fatendum est; vel semel concesso actum electionis etiam ex medio bonitatem sumere, hanc utique fatendum est esse primariam, & essentialem, utpotè in actu invariabilem, & ex natura rei, seu ex obiecto illi convenientem, & hæc quidem fuit quoque sententia expressa D. Thomæ *p.2.q.7.ar.3.ad 3.* asserentis finem operantis non dare actui speciem substantialem, sed esse circumstantiam eius: ut si quis fortiter pugnaret ob liberationem patriæ species essentialis illius actus non sumitur ex liberatione patriæ, sed ex bono fortitudinis, ut notat Serra *q.18.ar.6.* in quo casu pugnans pro patria licet appetat honestatem fortitudinis, non tamen amat, ut talem, sed quatenus honestas talis medii utilis est ad patriæ liberationem, ideoque electio talis medii sumit honestatem ab eo, qua tale, & sub ratione puræ electionis, non autem quatenus quædam particularis intentio extrinsecus ordinata ad ulteriorem finem, in quo duntaxat sensu Auctores tertiæ sententiæ concedebant electionem sumere essentialem bonitatem à medio.

239 Respondet Suarez *sect.2.cit.* quando ad bonum finem eligitur medium alioqui bonum, & honestum ex obiecto, ut quando eligitur eleemosina ad satisfaciendum pro peccatis; si talis honestas non intendatur formaliter, sed tantum eligatur realiter propter finem extrinsecum, electio habebit unam tantum speciem essentialem ex fine; si autem medium ex se honestum ametur propter propriam honestatē, & præterea ordinetur in ulteriorem finem; tunc ille actus nō est propria electio, de qua hic agimus, sed quędam peculiaris intentio ad ulteriorem finem ordinata; Ad illud de electione unius medii præ altero, inquit hanc posse oriri ex fine, vel ex ipso medio, & sępè ex sola voluntatis libertate; primum contingit, quando ipsa media, ut media sunt inæqualia, quia scilicet, unū magis confert ad finem, quam aliud; tunc enim finis quantum est de se movet efficacius ad

eligendum utilius medium; secundum contingit, quando media, ut media, sunt æqualia in utilitate, tamen unum excedit aliud in aliqua alia ratione boni, quæ licet non conferat ad finem, est tamen per se appetibilis, & hac ratione unum præfertur alteri, sed tunc electio non habet rationem puræ electionis, sed induit rationem intentionis. Hæc solutio principium petit; supponit enim id de quo est tota quæstio, nempè eleemosinam factam in peccatorum satisfactionem non posse derivare suam bonitatem in actum electionis, nisi ejus honestas intendatur, & aliquo modo appetatur propter seipsam; etenim nos contendimus non tantùm hoc modo suam bonitatem in actum electionis refundere posse, sed etiam si ejus honestas appetatur præcisè, quatenus utilis est ad finem pænitentiæ consequendum; quo pacto præcisè appetitur in ordine ad illud, & adhuc etiam honestè; quia utilitas ad bonum finem bona est; & sicut ad malum finem mala est, nam esse utile ad bonum est bona utilitas, sicut esse utile ad malum est mala utilitas.

Neque dicas, utilitatem bonam, vel malam medii à bonitate, vel malitia finis totaliter derivare; Nam utilitas ad finem, quæ in ipso medio est, est aliquid distinctum à bonitate finis, nec illi omninò ab extrinseco obuenit à bonitate finis, ut generatim dixi de bonitate mediorum in ordine ad finem *disput.7. de anima quæst.5.num.107.* undè in proposito utilitas eleemosinæ ad finem pænitentiæ fundatur in honestate misericordiæ, quam de se habet, non autem in honestate pænitentiæ. Ex quo etiam deducitur falsitas alterius dicti Suarez, quod quando media sunt inæqualia, electio unius medii prę altero oriatur totaliter ex motione finis; quia si finis movet magis ad eligendum medium utilius; jam ergo medium hoc habet illam majorem aptitudinem, & utilitatem ad finis consecutionem, à bonitate, & motione finis non mendicatam, atque ideò inæqualitas electionum in bonitate procedet ex diversitate mediorum, & non ex fine, qui est unus, & idem.

240 Respondet Suarez, quo utilitas ut sic, non facit rem amabilem, nisi supponat rem amatam, ad quam est utilitas; utilitas enim in genere loquendo, nihil aliud est, quàm virtus ad causandum aliquo modo effectum; undè non habet rationem convenientis, vel disconvenientis, nisi quatenus effectus ipse conveniens, vel disconveniens est; ergò in medio utili, ut sic, tota ratio convenientiæ in ordine ad appetentem sumitur ex fine, atque ideò amare utilitatem medii, & amare illud ob finem, non sunt duo, sed unum, & idem. Sed Contrà; quia si utilitas mediorum non est nisi virtus causativa finis in esse reali, sicut re vera est; jam media eam à fine non habent, sed ex propria natura, & conditione, quia virtus causativa non emendicatur in causa ab ipso effectu, sed ipsum antecedit; ex eo igitur, quod utilitas, ut sic, non faciat rem amabilem, nisi supponat rem amatam, ad quam ordinatur, non benè deducitur, quod non sit distincta à bonitate finis, & quod non habeat convenientiam, vel disconvenientiam aliam ab ea, quæ reperitur in fine; sed solùm quod sit bonitas dependens à bonitate finis, & illi subordinata, & quod movere non possit primariò, & principaliter, sed solum secundariò, & dependenter à bonitate finis; Denique quamvis amare utilitatem medii, & amare illud ob finem sint unum, & idem; cum hoc adhuc stat, quod talis amor possit à medio desumere bonitatem specie diversam ab ea, quæ derivatur ex fine, ac etiam sibi essentialem.

241 Ad fundamentum Vasquez pro prima sententia adductum *n.234.* concesso antecedente cum prima consequentia, negatur altera; imò quia electio primariò directè, & immediatè cadit suprà medium, & secundario tantum ac mediatè respicit finem, undè vocari solet assensus à mediis ad finem; primam, & essentialem speciem sumet à medio, saltem in genere moris, tanquam à suo obiecto proximo, quàm à fine, qui est obiectum remotum; Ad Confirmationem jam dictum est *nu.136.* quod licet concederetur major de actu electionis in esse naturæ considerato (quod nec etiam absolutè concessimus *disp.7. de anima q.7.n.154.*) non est tamen universaliter vera in genere moris; Quod si dicas, ut obiectum refundat bonitatem in actum, debere esse motivum, nec sufficere quod sit terminativum, alioquin nullum esset discrimen ex parte obiecti in refundenda bonitate, & malitia. Responderi potest primò negando assumptum cum ejus probatione; adhuc enim inter bonitatem, & malitiam hoc intercederet discrimen, quod obiectum ut det bonitatem, debet esse formaliter directè, & expressè volitum, sive sic sit volitum motivè, sive solùm terminativè, ut autem det malitiam, sufficit voluntarium virtuale, indirectum, ac interpretativum, potest etiam dici, quod licet utilitas mediorum non moveat affectum primariò, & propter se, movetta men secundariò, ut dictum est *disp.7.cit.n.110.* ex Scoto *3.dist.34.q.un.K.* & dependenter à bonitate finis, quod sufficit ad refundendam bonitatem in actum electionis.

Dices, actus specificatur à ratione formali obiecti, non à materiali, sed finis se habet, ut obiectum formale electionis, medium verò ut materiale, quia finis est ratio volendi media, ergo &c. Respondeo majorem non esse universaliter veram in genere moris, quia species malitiæ sumitur etiam ex obiecto materiali; deindè ad minorem dico, quod finis operantis, quando habet rationem circumstantiæ, est ratio volendi media extrinseca, & mediata, ratio autem immediata, intrinseca, ac essentialis, est propria illorum bonitas, & ideò hæc speciem tribuit actui; porrò verum est finem aliquando non solum habere rationem finis; sed etiam rationis formalis attingendi aliquod obiectum ordinatum ad illum, tuncque speciem essentialem dare actui: ut quando proximum diligo propter Deum, tunc divina bonitas non solum est finis propter quem amatur proximus, sed etiam ratio formalis amandi illum, & ideò illa dat speciem essentialem charitatis illi amori; universaliter tamen loquendo finis solum dicitur obiectum formale electionis, medium verò materiale, quia bonitas mediorum vel nullatenus est motiva ad amorem, vel saltem non primò motiva, ut docet Doctor *loc.cit.3.d.34.cit.*

Tertia Difficultas.

242 Tertia Difficultas est: an idem actus plures possit habere fines simul, & semel moventes, à quibus etiam multiplicem accipiat bonitatem, vel malitiam, de quo fusè agunt Recentiores Suar. *tract.3.disp.4.sect.3.* Arriaga *disp.15.sect.2.* Ovvied. *tract.4. contr.3.punct.4.* & alii. Nos breviter rem expediemus ex dictis in Philosophia tract. de causis; Potest itaque in primis idem actus habere plures fines subordinatos, idest, non æquè proximè, & immediatè moventes, sed ordine quodam; sequitur ex præcedentibus, ubi visum est, actum unius virtutis fieri posse ex imperio plurium virtutum cum subordinatione unius imperii ad aliud, & clarissimè docetur tum à Scoto *quol.18.* infrà L. tum D. Bonav. *2.d.38.art.1.q.3.* & quidem res de se patet, quoad illum subordinationis modum jam prædeclaratum, in quo actus unius virtutis assumitur, ut medium in ordine ad actum alterius; unde declaratione tantum indiget quoad alium subordinationis modum, in quo plura utique adhibentur motiva in ordine ad eundem actum cum aliquo eorum ordine, unum tamen non habet rationem medii in ordine ad aliud, sed unum quodque habet solum rationem finis, & extrinseci motivi ad eundem actum; aliquo tamen servato ordine, quatenus unum movet magis principaliter, aliud minus, unum proximè, alterum remotè, quo subordinationis modò semper utimur, quoties argumenta adducimus ad aliquid suadendum ab honesto, utili, & delectabili; potest itaque hic idem subordinationis modus intercedere inter plura motiva honesta, de quibus præsertim loquitur Scotus *l.c.* in quo casu, & ordine motivum principale est proximum, minus principale remotum: & remotum subordinatur proximo, non è contrà; in quo differt a primo subordinationis modo, ubi motivum proximum subordinatur remoto, ut medium fini, non ita hic, undè ibi implicat, quod motivum proximum sit etiam principale, non verò in hoc secundo subordinationis modo.

243 Sed Obiicies, unus numero habitus non potest esse in duplici specie virtutis, quia virtutis justitiæ, non potest esse simul virtus misericordiæ; ergò nec unus numero actus, cum sit par ratio; esset autem in pluribus speciebus virtutum saltem accidentaliter, si ex motivis diversarum virtutum eliceretur. Negat Beccanus paritatem de actu, & habitu, quia habitus ex natura sua non inclinat, nisi ad actus suæ speiciei, nec pendet ex libera nostra intentione, ut inclinet ad actus diversæ speciei; at operans efficere potest, ut actus qui proximè versatur circà obiectum honestum, & indè accipit primam, & essentialem bonitatem, ulterius referatur ad honestum finem extrinsecum, imò, & ad plures, à quibus singulis sumat accidentalem bonitatem. Posset tamen adhuc in bono sensu admitti paritas, sicut enim habitus secundum se inclinat tantum ad actus secundum substantiam, & concomitanter tantum ex coexistentia, scilicet, ad dictamen prudentiale inclinat ad actus justitiæ, vel misericordiæ; sic ex pluribus actibus liberè elicitis generatur habitus secundum substantiam, & ex pluribus actibus liberè, & cum coexistentia ad dictamen prudentiale justitiæ concomitanter producitur virtus justitiæ; poterit itaque juxta hanc doctrinam ex pluribus actibus elicitis principaliter ex uno dictamine v.g. justitiæ, & minus principaliter ex alio, scilicet, misericordiæ, generari habitus, qui in genere moris sit in specie justitiæ essentialiter, & in specie misericordiæ accidentaliter; quæ doctrina si non placet, potest absolutè negari paritas ob multa discrimina inter actus, & habitus versantia, ut Beccanus advertit *loc.cit.*

244 Deindè idem actus habere potest plures fines non subordinatos, partialiter tamen duntaxat moventes, quod ipsa experiētia patet: multoties enim voluntas unum medium præfert alteri, quia valet ad plures fines, quam alterum, quo casu movetur simul ab amore illorum omnium finium æquè primò, sed non potest à singulis totaliter moveri, ut mox dicemus, ergo &c.

Confirmatur, quia fatentur omnes in causis extrinsecis posse ejusdem numero effectus plures esse causas partiales, ejusdem generis æquè principales, nec inter se subordinatas in causando, ut patet de pluribus navim trahentibus in genere efficientis causæ; ergò hoc idem possibile erit in genere quoque finalis causæ, & ita duæ honestates misericordiæ, scilicet, & liberalitatis partialiter æquè primò me movere possunt ad dandam eleemosinam; quo casu istæ duæ honestates ita integrarent unum totale motivum, unamque totalem causam finalem, ut altero eorum deficiente deficiat etiam, & actus, ad quem me movent; utraque enim necessariò requiritur ad hoc, ut actus ille existat, & continuetur, ita enim in casu posito voluntas movetur partialiter à singulis, ut deficiente uno motivo cessaret ab amore objecti, ad cujus amorem ab eis impellitur; & sicut in hoc casu illæ duæ honestates per modum unius me movent, & ita integrant unam totalem causam, ut altera deficiente, actus ille idem specie, & numero continuari nequeat; ita dicendum quod actus ille foret alicujus tertiæ speciei, ac virtutis innominatæ, & in aliqua specie innominata in genere moris essentialiter, ut ait Tataret. *quol.* 18. Quando vero motiva sunt invicem subordinata altero modorum jam assignatorum *n.* 242. non ita integratur ex eis unum totale motivum, quia altero eorum deficiente, quod scilicet, præbet tantùm speciem accidentalem, adhuc retinere potest actus essentiam suam specificam etiam in genere moris, quam totaliter habet ex uno eorum, non partialiter ab omnibus, ut in proposito.

245 Vrgebis, habitus temperantiæ non potest elicere actus, nisi sub proprio motivo, non enim producit actus, nisi similes his, à quibus est genitus; ergo ille actus, qui extenditur ad motivum obedientiæ, non fit ab habitu temperantiæ. Respondeo distinguendo antecedens; si habitus concurrit, ut causa adæquata, concedo; si ut partialis nego, tunc enim concurrit simul alter habitus obedientiæ, cum quo habitus temperantiæ potest elicere actum tendentem ad utramque honestatem, sicut equus se solo non potest generare, nisi equum, & tamen cum Asina generat mulum, quæ est alia tertia species diversa ab utroque parente, quod etiam in plantis quotidiè cernimus evenire. Dices, hinc sequi per ejusmodi actum mixtum, augeri utrumque habitum ex quibus partialiter procedit, vel gigni tertium novum habitum ad utrumque illud motivum tendentem, qui tamen tendere possit ad singula seorsim, quæ mirabilia videntur. Resp. concedo gigni tertium quendam habitum ad utrumque illud motivum tendentem, qui tamen tendere possit ad singula seorsim, nam exercitio horum actuum experimur majorem facilitatem ad singula etiam motiva, quod provenit ex eo, quod habitus relictus ex his actibus posset concurrere ad actus omnes circà singula motiva unà cum habitu proprio, & peculiari illius virtutis.

246 Tandem dicendum est, eundem actum esse non posse ex pluribus finibus totalibus proximis, adæquatis, & non subordinatis, ita D. Bon. 2. *dist.* 38. *art.* 1. *q.* 3. dum ait, sic igitur ex dictis colligitur, quod bonæ voluntatis plures esse possunt fines, itaut unus sit principalis, alter non principalis, plures autem constituere ejusdem bonæ voluntatis fines principales repugnat; ita etiam Scotus 1. *dist.* 2. *q.* 3. *B.* & 3. *dist.* 1. *q.* 2. *A.* Et probatur primò ex communibus, quia universaliter loquendo, in quocumque genere causę implicat unum, & eundem numero effectum produci à pluribus causis totalibus ejusdem generis, & ordinis coniunctim, ut dictum est *disp.* 8. *Phys. q.* 3. *art.* 2. & licet diximus ibi non multum esse de fine curandum, quia ejus causalitas non est vera, & realis; addimus tamen *n.* 72. præstare etiam in moralibus negare eundem actum virtutis fieri posse ob plures fines totales, & æquè primos; Et rationem addimus ibi etiam ex propriis, quia in moralibus, finis totalis dat speciem actui essentialem, & primam in genere moris: si ergò actus aliquis æquè primò ex duplici motivo virtutis totali exerceretur; jam actus ille ęquè primò poneretur in pluribus speciebus essentialibus, quod repugnat in moralibus æquè, ac in physicis. Confirm. quia sicut diximus ibi in genere causæ efficientis nullum fingi posse casum, in quo duæ causæ totales æqualis activitatis, & eodem modo eidem passo applicatæ producant totaliter eundem effectum, ut docet Scotus 4. *dist.* 10. *q.* 2 *Q.* tali enim modo ab utraque sic applicata causabitur, qualis à singulis divisim causari non potest; ità in proposito dicendum de duabus causis finalibus, quod simul applicatæ nunquam eodem modo effectum producent, quo facerent seorsim: nam vel eum producent perfectiorem, vel in minori tempore, aut alia consimili disparitate; quarè si duo motiva virtutis voluntati applicentur ad talem actum ponendum, ad cujus productionem alterum illorum sufficeret; tunc dicendum esset, quod vel voluntas in actum duplo perfectiorem prorumperet: vel in actum in ęquali gradu, sed citius, & velocius in duplo: & tandem, ut ait Tataret. *quol.* 18. nunquam voluntas ex uno operabitur motivo eo modo, quo ex duobus, quia cum his semper operabitur cum majori promptitudine, claritate, &c.

Sed instat Hurtad. *disp.* 13. *de anima sect.* 7. ubi non tantùm id asserit esse possibile absolutè loquendo, verum etiam sæpius de facto ita contingere in genere causę finalis; potest enim quis facere eleemosinam, tùm ut satis faciat pro peccatis, tùm ut Deum honoret, tùm ut proximo succurrat, itaut hæc omnia simul intendendo propter singula habeat absolutam voluntatem faciendi illud opus, sed in hoc casu omnes hujusmodi fines concurrerent totaliter ad stipis erogationem, singulorum enim concursus ita sufficiens supponitur, quod oriretur à quolibet illorum existente stipis erogatio. Resp. ex data doctrina negando minorem; nam ex pluribus illis motivis de se sufficientibus ad eundem actum coniunctim sumptis oritur ille idem actus, vel in gradu perfectiori, vel si in ęquali gradu, non tamen in æquali tempore, sed longè minori; vel si tandem in æquali etiam tempore, non tamen æquali facilitate, vel promptitudine, ac facerent seorsim, sed longè minori; quorum quodlibet sufficit ad arguendam partialitatem, & insufficientiam concursus uniuscuiusque ad elargitionem eleemosinæ in casu proposito; & cùm probatur fines illos esse totales, & totaliter causantes, quia si unus eorum deficeret, adhuc existeret stipis elargitio ex alio motivo; dico quod existeret stipis elargitio quoad substantiam, sed non quoad circumstantias, quatenus non existeret tali modo, nempè non in tanta perfectione, vel non æquali tempore, aut facilitate, & promptitudine producta: vel ad summum probat unumquemque illorum finium posse disjunctim concurrere ad eundem actum quoad substantiam, ut causam totalem, non tamen coniunctim ob duplicem repugnantiam explicatam in probatione asserti. 247

Verum ad excludendam hanc Scoti responsionem Hurtad. *disp.* 8. *Phys. sect.* 20. §. 190. constituit arctiorem casum, in quo nimirum causæ plures efficientes, vel finales simul applicatæ sint æquales omninò, tùm quoad substantiam, & gradum effectus, tùm quoad modum producendi ipsum, ita scilicet, ut quælibet seorsim eundem, in eodem gradu, & pro eadem temporis parte, quę v. g. sit instans, ac tandem eadem facilitate producere possit: in hoc enim casu dicere non possumus, quod produceretur effectus perfectior, supponimus enim perfectiorem fieri non posse, nec dicere possumus citius produci ab ambobus, quàm ab altero eorum, quia instans est indivisibile; ergò in hoc casu admittere cogimur duas causas totales totaliter causantes respectu ejusdem effectus. Resp. casum hunc implicatorium esse; ex una enim parte supponitur actum perfectiorem elici non posse: & ex alia parte admitti debet voluntatem ex duplici motivo operantem magis voluntariè, & cum majori impetu in actum prorumpere, quàm ex uno duntaxat; at compertum est, quò majori impetu voluntas operatur, perfectiorem actum elicere: ergò casus hic est prorsus implicatorius.

At hanc quoque solutionem evertere nititur *loc. c.* de anima alium proponendo casum: demus hominem iter facere volentè ex motivo charitatis, quo perseverante ei præcipitur iter, illudque vult, quia pręcipitur: & tunc per actum obedientiæ iter non fieri citius, aut alacrius, sed fortè molestius, quia licet velit obedire, tamen aliquam ob causam stomachatur præcepto, & præcipienti, iter tunc fit ex duplici motivo, non tamen citius, nec alacrius. Respondeo hunc quoque casum implicare, nam si homo inceptum iter ex motivo charitatis continuat adhuc ex motivo obedientiæ, & hujus virtutis amore, repugnat omninò, quod illud non continuet promptius, & alacrius, alias nec omninò voluntariè, nec verè virtutis amore illud ageret; imò hoc etiam concesso, cùm in eo casu novam superet difficultatem, quàm affert motivum obedientiæ, fieret consequenter actus intensior, quia cum majori voluntatis conatu ad novam difficultatem superandam; & tandem utroque casu admisso, adhuc non assequitur intentum propter duplicem repugnantiam jam assignatam. At rursus replicat *l. c.* de anima §. 52. & 53. erogatio stipis non oritur physicè ab illis intentionibus levandi miseriam inopis, & Deo placendi, sed tantùm intentionaliter, ut est ab illis volita absolutè; ergò oritur ab utroque fine totaliter, quia ob utrumque est absolutè volita. Confirmatur, quia tunc voluntas efficaciter amat medium illud per utrumque actum, quia unus alterum non impedit, ne causet elargitionem stipis finaliter; ergò ab utroque causatur totaliter. 248

Respondeo negando antecedens, si ly *absolutè volita* idem sonet, quod volita totaliter, quamvis enim erogatio stipis nō oriatur physicè, idest, in genere causæ efficientis ab illis duabus intentionibus, & finibus; verè tamen causatur in genere causæ finalis; & pluralitas dependentiarum essentialium ejusdem rationis, & non subordinatarum in hoc genere, non minus repugnat in eodem effectu, quam pluralitas earundem in genere causæ efficientis. Ad Confirmationem negatur consequentia, & dici potest unum actum impedire alium non retardando ejus causalitatem, sed potius præveniendo ejus totalitatem, quia dùm hic finis finalizat effectum, etiam alii fines in eodem genere causant; atque ideò effectus non totaliter pendet ab hac causa, cùm etiam simul, & semel ab alia pendeat in suo fieri; ex quo

fit ut

fit ut effectus aut perfectius, aut celerius, aut saltem facilius ab omnibus simul producatur, quàm à singulis seorsim; quemadmodum accidit, cùm idem pondus trahitur à multis facilius, & citius, quàm à singulis; aut perfectius, ut cùm aer illuminatur à pluribus corporibus luminosis; alias quoque obiectiones urget Hurtad. *l. c.* quæ facilè diluuntur tùm ex proximè dictis, tum ex dictis generatim *disp.* 8. Phys. *q.* 3. *art.* 2. de implicantia processionis ejusdem effectus à pluribus causis totalibus ejusdem generis, & ordinis coniunctim.

Quarta Difficultas.

249 Quarta Difficultas est, an bonitas finis, seu intentionis tollat, vel saltem diminuat malitiam medii, seu electionis; Affirmarunt auctores gravissimi ex antiquis nedùm minuere, sed etiam ex toto delere, atque ità opus malum fieri bonum, si bona intentione fiat, sic *Eustrac.* 1. *Ethic. c.* 1. docet mendacium quidem esse turpe, sed aliquando non fieri turpiter ob bonum finem, & Cassian. *collat.* 7. *c.* 7. dicit licere dicere mendacium aliqua gravi de causa, idem sensisse videtur Chrys. ad Gal. 2. quod probant ex illo Mat. 6. *si oculus tuus simplex fuerit &c.* ubi per oculum denotatur intentio. Dicendum tamen est cum communi, quod sola intentio bona, seu finis bonus, licet diminuat malitiam electionis, non tamen sufficit ad eam simpliciter tollendam, imò potius totum opus est simpliciter malum; & quidem quod non sufficiat ad eam simpliciter tollendam expressè traditur in *c. super* de usuris, ubi habetur, quod Sacra Scriptura prohibet mentiri etiam pro salvanda vita, aut pro vitandis quibuscunque aliis malis, & peccatis; idem habetur in Cap. *primum*, & *cap. Ne quis* 22. *q.* 2. hoc idem constat ex Scriptura 1. Regum 15. ubi Saul Rex repræhensus fuit, eo quod quædam spolia contra Dei præceptum asseruavit, licet ob honestum finem Deo sacrificandi id fecerit; quarè Paulus ad Rom. 3. regulam tradidit generalem, non esse facienda mala, ut eveniant bona. Hoc idem probatur evidenti ratione, quia bonitas moralis ex supradictis consurgit ex integritate omnium, quæ ad actionem hominis requiruntur, sed existente vel unica circumstantia notabiliter mala, actus caret huiusmodi integritate; ergò &c. Confirmatur tam in naturalibus, quàm in operibus artis simpliciter dicitur turpis facies, quæ una tantùm parte notabili sit deformis, ergò & in moralibus; Regula item Dialecticorum est, conclusionem sequi deteriorem partem; ergò sicut actus discursivus, ita & actus voluntatis ex deteriori parte speciem habebit.

250 Neque urget auctoritas adducta Matth. 6. siquidem per oculum à pluribus Patribus non intelligitur intentio; sed mens, & pars spiritualis animæ, quæ si pura sit, erunt etiam rectæ aliæ operationes, inferiores, quæ rationi subiacent, quæ intelliguntur nomine reliqui corporis, ità Hilarius, Hieron. Chrys. & Theoph. ibidem; Deindè si per oculum intelligatur intentio, respondendum est ex Bernardo lib. de præcepto, & dispens. ubi hanc dubitationem ex instituto tractat, non esse oculum simplicem, nisi cum recta intentione etiamsi opus sit rectum; nam ut intentio sit bona, non solùm bonus finis debet intendi, sed etiam benè. Dices, interfectio hominis est mala, si autem fiat à Iudice ob bonum commune evadit bona, & si etiam fiat à persona privata in sui defensionem. Resp. duo esse malorum genera, alia sunt mala natura sua, & hæc nunquam ex bona intentione, aut ex alia quacumque circumstantia fiunt bona, ut mendacium, idololatria, periurium, odium Dei, blasphemia, &c. alia verò non sunt mala natura sua, sed solùm ex aliqua circumstantia adueniente, ut ex aliquo præcepto positivo prohibente, vel alia circumstantia; atque ita interfici hominem à privata persona est malum, at interfici à Iudice ob bonum commune non est malum: sicut etiam neque malum est interfici à priuata persona, adiuncta circumstantia ad sui defensionem, & cum moderamine inculpatæ tutelæ; sic etiam non audire sacrum in die festo malum est, quia est contrà præceptum, sed ad vitandum periculum mortis non est malum, quia præceptum non est impositum cum tanto periculo.

Dices, ex regula cōmuni, *ex duobus malis minus est eligendum*: ergò si mendacium occurrat dicendum, ut vitentur graviora facinora, tunc erit licitum. Negatur consequentia, aliud enim est dicere, ex duobus malis minus eligi posse, ac debere, quandò alterum est necessariò faciendum: aliud verò, facere malum culpæ cum ordinatione ad aliquem bonum finem: primum in eo casu licet; secundum nunquam licet: ratio est, quia in eo casu non eligitur alternum eorum, ut malum, sed ut minus malum, atque adeò ut bonum, quatenus in comparatione majoris mali induit speciem boni: nam pensatis omnibus nihil potest tunc facere, quod melius sit, & semper poterit sub aliqua determinata ratione boni honestè operari, quæ pro qualitate, & materia circumstantiarum nunquam deficiet, saltem secundum probabilem, & prudentem apparentiam, ut notat Bec. *q.* 8. *num.* 7. ex quo deducitur quanta sit perversitas mali culpæ: minimum enim malum culpæ adeò est malum, ut in comparatione cujuscunque mali, quod non sit peccatum agenti non cesset esse malum: undè propter nullum malum evitādum, quod agenti non sit peccatum, etiamsi ageretur de impediendis peccatis totius mundi, potest fieri minimum malum, quod sit peccatum, ut docet D. Aug. in libro contrà mendacium: at malum culpę in comparatione alterius mali, quod agenti affert gravi peccatum, sæpè fit bonum, vel licitum.

Quod verò bonitas finis, vel intētionis minuat malitiam electionis est etiam communis, & vera sententia: & hic planè videtur communis omnium sensus; nullus enim est, qui non judicet se minus peccare, si mendacium dicat, ut impediat interfectionem insignis viri, ac toti Reipublicæ necessarii, quam si idem mendacium diceret ob recreationem, vel ad socium deludendum: undè & in praxi videmus mitius, & facilius ea peccata ignosci, quæ ob finem bonum alioqui facta sunt, quàm ob finem malum patrata, vel indifferentem; Et planè, si conceduntur aliquæ circumstantiæ, quæ dicuntur diminuentes, eò quia minuant peccati malitiam, quatenus excludunt oppositam circumstantiam, quæ illam augeret; tantò magis idipsum de bono fine concedendum erit, qui inter circumstantias existimatur esse prima; Video tamen altercationem esse inter Doctores in invenienda ratione, qua id peculiariter probetur de circumstantia finis, ut est videre apud Vasquez *disp.* 69. *cap.* 1. Arriag. *disp.* 15. *sect.* 6. & alios; Probant aliqui quia mala electio habens appositum finem bonum habet minus mali, quàm alia habens appositum finem malum; Sed hæc ratio probat tantùm electionē malam ex bono fine procedentem esse minus malam extensivè, quia circa pauciora objecta mala versatur, quàm si ex malo quoque fine procederet, quo sensu furans ob luxuriam magis peccare dicitur, quàm furans ad dandam eleemosinam, quia hic finis addit novam malitiam in alio genere; at præsens quæstio non est, an finis bonus minuat malitiam electionis furti extensivè, quatenus appositio boni finis excludit circumstantiam finis mali, quia de hoc nulla est dubitatio; sed quæstio est de diminutione intensiva electionis malæ, nempè in eodem genere furti, ut sensus sit, an malitia furti, ut talis, sit minor, si fiat ex intentione boni finis. 251

Vasquez probat, quia omne id, quod eligitur, ut medium, est minus voluntarium, quàm quod eligitur, ut finis; sed diminutio voluntarii diminuit etiam malitiam in eodem genere; ergò minus malum est propter bonum finem aliquid appetere, quam propter se, quia malitia electionis in tali casu est minus voluntaria, cùm non appetatur propter seipsam, sed propter bonitatem finis extrinseci, siquidem ad illam movetur voluntas non ex malitia objecti ejus, sed prout allecta ex fine illo extrinseco. Sed in hoc sensu quoque intentio mala minueret malitiam electionis, quia voluntas tunc etiam dicitur moveri ad malam electionem, potius allecta ex fine extrinseco malo, ut si quis furetur ob luxuriam, quàm ex ipso immediato electionis objecto; unde in hoc sensu finis bonus non magis dicetur minuere malitiam electionis, quam alius finis malus, aut indifferens. Ratio igitur, cur malitia mendacii minuatur etiam in eodem genere, quando fit ad salvandam vitam alicujus, est, quia ex appositione boni finis impeditur ne expresè fiat, non tantum propter alium malum finem, sed nec etiam propter malitiam ipsius objecti; & quia eligens malum medium ad bonum finem consequendum, jam eo ipso ostendit minus affici circa malitiam talis objecti, quatenus talem, quandoquidem ideò præcisè illam admittit, quia apprehendit ut utilem ad honestatem, & quia quodammodo judicat eam malitiam ex appositione boni finis aliqualiter compensari, aut saltem minorem reddi; & in hoc sensu communiter dici solet bonam intentionem aliqualiter excusare peccatum.

Obiicies, si ex bona intentione opus malum redditur minus malum; ergo ex meliori intentione reddetur etiam minus malum; ergò crescente bonitate intentionis tandem malitia medii delebitur, est enim finita, quæ per partes absumitur. Accedit quod talis diminutio malitiæ non videtur fieri posse, dando bonitatem actui electionis; ergò actus ille erit simul bonus, & malus, quod est impossibile, ut statim dicemus. Respondeo negando consequentiam, quia malitia electionis non minuitur per partes æquales, itaut per unum gradum bonitatis finis tollatur unus gradus malitiæ operis, quia sine dubio hoc modo tota paulatim tolleretur, sed minuitur per partes proportionales, quatenus minuitur voluntarium; cùm igitur per augmentum finis boni supponamus nunquam tolli voluntarium mali medii, ideò nunquam tollitur per augmentum finis boni malitia medii mali. Ad Confirm. dico bonam intentionem non minuere malitiam pravæ electionis modo positivo; dando, scilicet, illi aliquid bonitatis, sed solùm negativè, modo jam explicato, quatenus impedit ne expresè fiat propter malitiam ipsius objecti, aut saltem non ita voluntariè. 252

Quinta difficultas.

253 Quinta difficultas est, an malitia Intentionis inficiat totaliter electionem boni medii, vel potius aliqualiter cum ea consistat, itaut actus ille sit simul bonus, & malus. Affirmant posse simul consistere Almain. *tract.1. Moral.c.12.* Cajetan, *par.2.q.18.art.9.* Corduba *l. 2. q.23.* Granad. *controu.2.tract.14.disp.1.* Negant alii communiter Vasquez, Suarez, Salas, Valentia, Montesin. Salmant. Medina, Curiel, Amicus, Aversa, Arriaga, & alii passim asserentes à mala intentione vitiari simpliciter electionem boni medii, si hæc intrinsecè attingat illud medium, & sit verè causa illius, sicut è contra dicendum est, bonam intentionem vitiari simpliciter ex malo medio; quia licet talis finis sit materialiter bonus, formaliter tamen, quatenus finalizat, est malus, quia finalizat volitus objectivè per malum medium, ac proindè redditur malus ex circumstantia, quæ vocatur *quibus auxiliis*, ac etiam finalizat causãdo illud medium malum, cùm omnis finis sit causa electionis mediorum, redditur etiam malus ex circumstantia *quid*, quatenus denotat effectum secutum. Fundamentum est cummune pronunciatum ex Dionys. Bonum est ex integra causa, malum ex quocunque defectu, quod ita explicat Doctor *quol.* 18. ut bonitas moralis consurgere debeat ex integritate omnium; quæ ad actionem humanam requiruntur, itaut una sola circumstantia deficiente, totus actus dicatur simpliciter malus. Confirm. quia bonitas moralis ex dictis consistit in conformitate ad regulas morum, seu ad rationem, quæ est proxima moralitatis regula; sed recta ratio dictat actum, ad hoc ut sit bonus, debere excludere omnem obliquitatem, & deviationem tam ex parte objecti, quàm circumstantiarum ergo &c. Demum, si posset esse aliquis actus bonus ex objecto, & malus ex fine, tunc idem actus esset simul meritorius & demeritorius; quam consequentiam non video, qua ratione negaverit Cajet. cùm ratio meriti, & demeriti sequatur velut passio ad bonitatem, seu malitiam moralem.

254 Respondent bonitatem ex objecto desumptam esse actui essentialem, ac proindè impediri non posse ex appositione mali finis extrinseci, quin refundatur in actum; quarè dum jejuno ex vana gloria remanet talis actus ex objecto essentialiter bonus, & solùm accidentaliter inficitur ex circumstantia mali finis extrinseci. Contrà, quia licet bonitas temperantiæ sit veluti in actu primo essentialis tali actui ex objecto, quatenus hoc talem bonitatem aptum est in illum refundere, tamen in actu secundo, & exercito non semper eam refundit, quando adsunt impedimenta; quarè sicut interveniente ignorantia, aut defectu libertati non refunditur, ita neque refunditur interveniente mala circumstantia, quia bonum est ex integra causa. Confirm. quia ut constat ex dictis suprà, ut objectum suam honestatem refundat in actum, vel debet intendi, ut formaliter honestum, vel saltem ut utile ad ulteriorem finem honestum consequendum, itaut ipsa honestas, ut sic, sit fundamentum talis utilitatis; sed nequit objectum honestum volitum propter malum finem ullo ex his modis intendit; ergò sic volitum nequit in talem volitionem suam formalem bonitatem refũdere; minor probatur, quia quando objectum honestum intenditur propter malum finem, intendi non potest cum conformitate ad rectam rationem, & regulam morum, siquidem talem conformitatem objectivam habere nequit in ordine ad rationem, nisi consideretur vel ut honestum in se, vel saltem, ut utile ad aliquem finem honestum; ordinatio autem ad malum finem quod est motivum, propter quod voluntas tendit in medium honestum propter malum finem omnem talem conformitatem excludit obiectivam a medio, & consequenter omnem formalem ab actu.

255 Sed Obiicies, quia in naturalibus bonitas naturalis alicujus rei potest stare cum aliquo ejus defectu, ut patet in homine, cui deest aliquis oculus; ergo etiam in moralibus bonitas essentialis quæ sumitur ex objecto, poterit stare cum malitia ex fine, vel alia circumstantia. Confirmatur ex regula Iuristarum quod *utile per inutile non vitiatur L.1.ff.de verb.oblig.* si ergo actus electionis ex parte medii est bonus, per malitiam finis non vitiabitur. Deniq; est etiam regula Canonistarum & Theologorũ posse actum excusari a tanto, & non a toto; ergò datur vel dari potest actus partim bonus, scilicet ex objecto, & partim malus scilicet, ex fine, vel è contrà. Respondeo ex Scoto *quol.* 18. duplicem esse bonitatem naturalem, aliam primariam, quæ dicitur entitativa, & essentialis, & est passio entis; aliam secundariam, & accidentalem; si fiat sermo in assumpto de bonitate naturali secundaria negatur, quia etiam in naturalibus dicitur turpis facies, quæ una tantum notabili parte sit deformis; si verò de primaria, ac entitativa, concesso assumpto, negatur paritas, quia cum perfectione essentiali stat defectus, seu imperfectio accidẽtalis; illa namque sumitur præcisè ab eo, quod est à parte rei; at bonitas moralis non sumitur ex objecto, ut est à parte rei, sed prout regulatum per regulas morum, & à prudentia dictatum; hæc autem proponit objectum benè circumstantionatum, & excludit omnem obliquitatem, ac defectum; atque ideò in moralibus in uno, ac eodem actu, bonitas ex parte objecti, & malitia ex parte circumstantiæ consistere nequeunt.

Ad Confirmationem Alciatus in d.L. ait illud axioma veritatem habere in his, quæ separationem accipere possunt, qualis est actus cõstans ex pluribus partibus; falsum autem esse in individuis, ubi per individuum, rem intelligit, sive opus, quod non accipit divisionem sine corruptione; itaque bonitas actus in proposito ex malo fine vitiatur, quia actus præsertim interior secundum suam formam, ut moralis, est indivisibilis in hoc sensu, quatenus ejus bonitas consistit in integritate omnium, & singulæ circumstantiæ totum afficiunt actum, ut v.g. si comedit quis loco, quo non decet, sed tantum cibum, quantum oportet, in ista comestione non potest assignari aliqua realis pars distincta, quæ sit affecta mala circumstantia, & altera, quæ sit affecta bona circumstantia, sed tota entitas illius actionis est facta in loco incongruo; quod si actus ita constet ex pluribus partibus, ut assignari queat una pars affecta mala circumstantia, & alia non, ut patet de recitatione divini officii, quæ ab initio cum attentione fieri potest, & in fine cum distractione: tunc circumstantia mala non afficit totum actum secundum totam suam durationem, sed solùm illam partem, quæ fit tempore distractionis, & tunc verificatur regula, quod utile per inutile non vitiatur. Ad ult. negat consequentia, cùm hoc enim quod actus excusetur à tanto, & non à toto, stat adhuc esse simpliciter, & totaliter malum, minoris tamen malitiæ, & ideò minori pæna dignum ex aliqua circumstantia; ita qui fornicatur ex gravi tentatione excusatur aliqualiter à peccato, scilicet, à magnitudine culpæ, quam turpitudo actus sua natura habere potest, sed non à toto, idest; à specie fornicationis.

Deindè obiicies, circumstantia mala finis adiuncta objecto 256
honesto nõ tollit intrinsecam honestatem ipsius; ergò nec tollit, quin illam possit actui humano communicare in ipsum tendẽti; consequentia patet; probatur assumptum, quia quando circumstantia mala non opponitur virtuti, cui extrinsecè tãtùm adiungitur, non tollit honestatem illius. Confirm. quia potest honestas virtutis, ut sic, esse medium ad malum finem consequẽdum v.g. vanã gloriam; ergo potest eligi tale medium ad talem finem consequendum, ut honestum formaliter, vel saltem, ut utile ad finem honestum consequendum; consequentia patet, probatur assumptum, quia non potest eleemosina v.g. concedere ad talem finem, nisi quatenus operantem reddit laude, vel gloriam dignũ nec potest sic reddere dignum, nisi tanquam honestum intendatur. Tandem adhuc apposito fine vanæ gloriæ, actus largiendi eleemosinam est elicitus à virtute misericordiæ, & actus jejunandi à virtute temperentiæ; ergò actus illi adhuc manent cum sua honestate essentiali ex objecto desumptum, & solum accidẽtaliter inficiuntur ex fine. Respondeo quod circumstantia mala finis adjuncta objecto honesto, licet non tollat intrinsecam honestatem ejus in actu primo, tollit tamen in actu secundo, quatenus impedit, ne infundantur in actum; objectum namq; honestum non communicat honestatem suam actui, utcunque in ipsum tendenti, sed eo modo, quo proponitur, & pręscribitur prudentia; hæc autem præscribit, quod actus tendat in objectum benè circumstantionatũ, ut honestatem ab eo desumere possit.

Ad Confirmationem negatur assumptum; eo enim ipso quod objectum honestum assumitur, ut medium ad malum finem, assumitur, ut honestum formaliter, quia non assumitur, ut a prudentia dictatur assũmendum esse; ad probationem dico, ut medium virtutis conducat ad vanæ gloriæ consecutionem, satis esse, quod assumatur, ut honestum materialiter tantùm, & cum quadam specie honestatis apparentis; hoc enim, sufficit, ut operantem laude, & gloriam dignum reddat apud homines putativè, qui de externis tantum judicant.

Ad ultimum negatur etiam assumptum, nempè eos actus esse ab illis virtutibus elicitos, quia habitus aliquis non induit rationem virtutis, nisi per coexistentiam ad dictamen prudentię, nec ulla virtus elicit actus nisi prout à prudentia regulatos, undè Arist. 2. Ethic. virtutem definivit, quod sit habitus electivus, ut prudens determinaverit, & quia prudentia non determinat objectum nisi rectè circumstantionatum, ideò virtutes suos actus non eliciunt, nisi circà tale objectum; quarè actus illi in casu posito, vel à sola volontate erunt eliciti, si nullus circà tale objectum acquisitus sit habitus: vel ab illo habitu secundum substantiam, tantum, seu materialiter consideraro, qui fuit à similibus actibus genitus.

Denique obiici solet: per actum ex objecto bonum, & cir- 257
cumstantia malum, posse adimpleri præceptum, ut patet de Sacerdote officium recitante cum levi negligentia, ac de indignè communicante in Paschate; præcepta autem non adimplentur per actus totaliter malos; ergo in his actibus bonitas essentialis ex objecto desumpta consistit cum malitia contracta accidentaliter ex circumstantia mala. Confir. quia saltem in actibus externis nõ videtur repugnare bonitas cum malia in eodẽ actu, ut si dominus famulum mittat ad largiendã eleemosinam, & famu-

lus det ob aliquem pravum finem, in tali enim casu largitio erit simul bona, & mala. Respondeo legem interdum præcipere actus bonos quod substantiã, non curando de modo adimpletionis, & tunc per actum bonum materialiter tantùm adimpletur præceptum, licet sit formaliter malus, quia nimirum lex præcepit pręcisè actum circa tale obiectum bonum, non autem cum omnibus circumstantiis simpliciter requisitis ad bonitatem actus. Ad Confirm. potest utique idem actus exterior relatus ad voluntatem unius esse illi malus, & ad voluntatem alterius esse illi bonus; quia prava voluntas unius non afficit actum prout est à voluntate alterius, ut patet de passione Christi, utique in se optima, mala autem respectu crucifigentium; respectu tamen ejusdem voluntatis nunquam potest idem actus esse simul bonus, & malus.

QUÆSTIO QUINTA.

An actus externus addat aliquid bonitatis, vel malitiæ actui interno.

258 Nomine actuum externorum, ut hic passim Auctores advertunt, intelliguntur omnes illi, qui non eliciuntur à voluntate, sed tantùm imperantur: veluti sunt actus intellectus, sensus, appetitus, & membrorum externorum, quatenus arbitrio, ac imperio voluntatis sunt obiecti: Certum est autem apud omnes actum exteriorem bonum, vel malum in sua bonitate, vel malitia formali, ac veluti in esse exercito, dependere ab actu interno imperante bono, vel malo, qua ratione Scotus *loc.cit.* actum exteriorem appellat bonum, vel malum materialiter, & secundariò, idest, dependenter ab actu interiori, itaut hoc ablato actus exterior nullo pacto esset bonus, vel malus, ratio est, quia actus exterior, & quicunque imperatus non habet libertatem, nisi dependenter ab actu interiori; nam immediatè est necessarius, cùm procedat à principio determinato, & non indifferenti; ergo in sua bonitate, vel malitia formali dependet ab actu interiori; consequentia patet, quia actus non potest esse bonus, vel malus in genere moris, nisi sit liber, actus autem exterior est liber dependenter ab actu interiori. Si dicas, actum interiorem esse bonum, vel malum, quia respicit exteriorem bonum, vel malum, ergò potius bonitas, & malitia primariò est in actu exteriori, & postea in interiori dependenter ab illo. Responsio constat ex dictis *n.*178. ex hoc tantùm deduci bonitatem, & malitiam obiectivam, ac veluti in esse signato prius convenire actui exteriori per modum obiecti modo ibidem declarato; res autem è contrà se habet loquendo de bonitate, vel malitia formali, ac veluti in esse exercito ob rationem allatam; neq; ex hoc ullus sequitur vitiosus circulus, aut dependentia mutua quoad idem; nam interior, & imperans dependet à bonitate, vel malitia objectiva exterioris, & imperati; & hic è contrà accipit ab interiori, & imperante bonitatem, & malitiam, non quidem obiectivam, sed formalem, & actualem.

259 Hoc igitur supposito, quæstio est, an quando in eodem supposito actus externus sequitur internum circà idem obiectum v.g. elargitio eleemosinę volitionem eius; vel actualis fornicatio efficacem eius volitionem, nùm addat propriam, ac distinctam bonitatem, vel malitiam suprà eam, quæ jam in interiori supponitur esse; quod neque intelligendum est tantum de additione intensiva, ut notat Scotus *quol.*18. A. sed præsertim est quæstio de extensiva; siquidem de intensiva loquendo, certum est actum exteriorem regulariter addere aliquid bonitatis, vel malitię actui interiori causaliter, vel occasionaliter, quia eo posito intenditur internus, ut docet Aug. *9. de Trin. c. ult.* & ipsa experientia constat; qui enim re ipsa martyrium patitur regulariter ex hoc capite plus meretur, quàm qui illud etiam efficaciter exoptat: dùm enim reipsa patitur, occasionem habet eliciendi novos, ac plures, & intensiores actus, & dùm reipsa quis fornicatur, hic actus exterior reddit utiq; affectum interiorem fornicandi intensiorem, quàm anteà esset; tota igitur difficultas est de additione bonitatis, & malitia extensiva, itaut sensus quęsiti sit, inquit Doctor; an actus exterior, quando in eodem supposito coniunctus est cum interiori, habeat propriam, ac distinctam bonitatem, vel malitiam superadditam illi, quæ supponitur in actu interiori, ratione cuius tota bonitas, vel malitia interna, vel externa extensivè sit maior; adeout qui habet actum internum simul cum externo sit maiori præmio, vel pœna dignus, quàm si solùm haberet actum internum etiam efficacem ab externo separatum ob aliquod impedimentum; ut v.g. volens efficaciter committere homicidium sed non potest illud exequi ob aliquod impedimentum, tantum demereatur, ac tantam contrahat malitiam quantùm si actũ exteriori homicidium patraret, & è contrà, an volens efficaciter martyrium pro Christo pati, sed non potens id exequi ob occasionis defectum, tantùm mereatur, ac si reipsa martyrium subiret.

260 In hac famosa controversia partem affirmantem docuit Scotus *2. dist.42. q.4. §. quantum ad 2.* & ex professo *quol.18. ar.3.* Alensis *2.par.q.107.memb.8.ar.2.* & *4.par.qu.77.memb.3.art.3.* D. Bonav. *2.dist.4.ar.2.qu.1.* & *dist.42.ar.1.qu.2.* quem miror pro opposita citari sententia cum ibi in corpore quæsiti benè explicet, quomodo opus addat aliquid ad bonitatem, & nequitiam voluntatis: idem docent Scotistæ omnes veteres *loc. cit.* Bassolius, Tataretus, Lichetus, Gratianus, Rubion, item Recentiores, Angles, Herrera *disp.33. qu. 2.* Poncius *disp. 21. qu. 7.* Faber de pænitentia *disp. 2.* Vulpes *disp. 74. ar. 3.* & *4.* qui duo postremi aiunt actum exteriorem addere bonitatem, vel malitiam interiori; non tantùm numero distinctam, sed etiam specie: quam sententiam amplectuntur etiam quidam Juniores extrà nostram scholam, ut Ripalda *disp.68. sect. 5.* Amicus *disp.*18. Granad. *p.2. tract.14. controv. 2. disp.6. sect. 2.* & alii. Negantem verò partem docet universa Thomistarum Schola cum D. Thoma *p.2. q. 2. ar.3.* & *4.* Caiet. Medina, Conradus, Alvarez, Salmaticenses, Suarez, Vasquez, Salas, Ovvied, Caspensis, Arriaga, Aversa, Valentia, Serra, Hacquetus, Lezana, Morandus, & alii passim.

Plures tamen huius negantis sententiæ sectatores fortè rationibus pressi opinionis oppositę hoc ita explicant, quod cum dicunt actum exteriorem nihil bonitatis, vel malitiæ addere actui interiori, nihilque meriti, vel demeriti, id debere intelligi, inquiunt, tantum in ordine ad præmium, vel pænam essentialem; quia alioqui quoad accidentalem pęnam, vel pręmium, maius aliquid respondebit illi, qui reipsa perfecerit opus, nempè gaudium in Beatis, & tristitia in damnatis; atque ita concludunt actum exteriorem secundum quid tantum hominem meliorem, aut peiorem efficere, non verò simpliciter; ita Aversa *q.20. sect.5.* Serra *q.20. ar.4.* Pallavicin. *disp.9. q.2. ar.4.* Suarez *disp.10. sect.2.* ex Riccard. Durand. Capreol. Caiet. & aliis antiquioribus, undè cum meritum, vel demeritum sequantur bonitatem vel malitiam humanorum actuum, veluti passiones concedunt actum exteriorem addere aliqualem bonitatem, vel malitiam interiori, qualis nimirum, & quanta sufficit in ordine ad præmium, vel pænam accidentalem; ex quo factum est, ut non sine fundamento aliqui sint opinati hanc esse controversiam de solo nomine; quia hoc solùm sufficit ad astruendam distinctam bonitatem, vel malitiã in actu exteriori suprà interiorem tùm etiã quia gratis negatur actui externo augmentũ quoque præmii vel pænæ essentialis. Vndè Rubion *2. dist.42. q.1. ar. 2.* referens hunc dicendi modum, ut suis temporibus valdè communem, ita eum refert, ut eius Auctores admitterent quidem in actu exteriori distinctam bonitatem, vel malitiam ab ea, quæ est in interiori, non nisi tamen sufficientem ad aliquod præmium, vel pænam accidentalem; quarè si ita sentiunt Thomistæ, ut explicat Serra, Divi Thomæ sententiam *loc. cit.* jam cum Scoto conveniunt; & sola remanet quæstio, an bonitati, & malitiæ actus exterioris, possit correspondere quoque pręmium, vel pęna essentialis.

ARTICULUS PRIMUS.

Resolvitur quæsitum affirmativè.

Dicendum est cum prima sententia actum exteriorem habere distinctam bonitatem vel malitiam superadditam illi quæ supponitur in interno, itaut cùm ipso faciat maiorem, vel minorem bonitatem, vel malitiam extensivè quam quidem cęteris paribus solus internus non haberet. Hoc assertum probat Doctor *quol.18. ar. 3.* expresso D. Aug. testimonio 13. de Trin. c.5. dicentis, *mala voluntate, vel quilibet miser efficitur, sed miserior potestate qua desiderium malæ voluntatis adimpletur,* hoc autem, inquit Doctor, non potest intelligi de miseria pænæ, quia desiderans, & non potens habere, quod desiderat, plus habet de pæna, quàm ille cuius desiderium impletur; intelligitur ergo de malitia culpę, atque ideò actus malus exterior addit ad miseriam culpæ, quæ præfuit in actu interiori malo, & idem erit de bonitate à paritate rationis. Respondent Adversarii Augustinum loqui de incremento intensivo malitiæ, non autem extensivo, quatenus volitio interna intensior redditur occasione actus externi modo explicato *n.259.* Sed Contrà, quia licet hæc solutio possit habere locum in quibusdam actibus internis, non tamen in omnibus; siquidem ea, quæ fiunt ex metu, tollunt ab actibus internis intensionem, ut proiectio mercium datio bursæ latroni, ne occidat, & similes actus externi ex metu elici volitionem internam remittunt; & actus externi ex concupiscentię eliciti, licet dum actu fiunt, volitionem intendant, quia tunc maiori impetu, & voluptate voluntas fertur in obiectum concupitum; tamen ex alia parte libertatem diminuunt, & consequenter miseriam culpæ; ergò si tales actus exteriores non habent in se malitiam propriam, quam addant, non facient voluntatem miseriorem; cùm igitur August. universaliter dicat peiorem esse voluntatem, quæ vult malè operari, & simul malè operatur; quam si suum desiderium non adimpleat, certè non potest intelligi de solo incremento intensivo.